

سیر تحول اندیشه‌ی ولایت فقیه در فقه سیاسی شیعه

حاکمیت نظریه‌ی ولایت فقیه پس از پیروزی انقلاب اسلامی فتح باب جدیدی در حوزه‌ی مباحث اندیشه‌ی سیاسی شیعه است...

مؤلف : علیمحمدی، حجت‌الله

نشر -

ناشر : مرکز اسناد انقلاب اسلامی

نوع نشر: ----

تاریخ نشر: 1388/04/21

مکان نشر: تهران

شابک : 978-964-419-349-1

نوبت چاپ: 1

تیراژ : 2000

رده بندی

چکیده :

حاکمیت نظریه‌ی ولایت فقیه پس از پیروزی انقلاب اسلامی فتح باب جدیدی در حوزه‌ی مباحث اندیشه‌ی سیاسی شیعه است. این نظریه که توانسته بود نظریات رقیب را کنار زده و از فضای پژوهش و تئوری به عرصه‌ی عمل و اجرا بپاورد، سؤالات فراوان و تأملات جدیدی را پیش روی خود می‌دید. و به دلیل مطالعات جدیدی که در این حوزه صورت می‌گرفت، قضاوت‌های نو و البته متفاوت و گاه متضاد را نیز به دنبال داشت. برخی این نظریه را حاصل استنباط فقهای متأخر و ابتکاری از سوی آنها دانستند. عده‌ای دیگر درباره‌ی گستره و قلمرو آن به ایجاد سؤال پرداخته و حتی گاه به نازلترین سطح از اختیارات تنزل دادند و

برخی نیز آن را به نخستین مراحل شکل‌گیری فقه سیاسی شیعه متصل کردند. تحقیق حاضر بر آن است نشان دهد همان‌گونه که رشد و نمو يك دانه به تمهید مقدمات و عوامل گوناگون وابسته است، رشد و بالندگی هر اندیشه‌ای نیز مقدمات خاص خویش را می‌طلبد. به عبارت دیگر با در نظر گرفتن همه‌ی عوامل، قراین و مقتضیات زمانی و مکانی می‌توان سخن و اندیشه‌ای را فهمید و درباره‌ی آن به داوری نشست که این قاعده‌ی کلی و شامل هر اندیشه‌ای است. در مباحث اندیشه‌ی سیاسی به طور عام و ولایت‌فقیه به طور خاص نیز همین قاعده جاری و ساری است.

بنابراین تنها با نگاه ترکیبی منظومه‌ای و همه‌جانبه در این حوزه می‌توان به قضاوت و بینش صحیحی از آن دست پیدا کرد. مطالعه‌ی نظریه‌ی ولایت فقیه به شکل منقطع و مجزا، داوری ناقصی از آن را پیش روی ما قرار خواهد داد؛ به همین سبب بررسی تاریخی ولایت فقیه و پی‌گیری تحول آن در بستر تاریخی‌اش اهمیت مضاعفی می‌یابد. ولایت فقیه به دلیل تأثیرپذیری از دو عنصر زمان و مکان همواره فراز و نشیب و تحول و تطور فراوانی داشته است. به عبارت دیگر، اگر شرایط مطلوبی بر جامعه‌ی شیعی حکمفرما بوده، ولایت فقیه نیز رشد و توسعه‌ی چشمگیری یافته و در شرایط نامناسب با سکون همراه بوده است. البته از این نکته‌ی مهم و اساسی نیز نباید غافل بود که فقیهان شیعه حفظ کیان شیعه را به عنوان بالاترین و مهم‌ترین

مصلحت در فعالیت‌های خویش مد نظر قرار داده و سکوت می‌کردند. پژوهش حاضر به بررسی اقوال و آرای فقهای بزرگ و برجسته از زمان آغاز غیبت کبرا تا عصر حاضر پرداخته و آن را به پنج دوره تقسیم کرده که در هر يك از این دوره‌ها بخشی از روند تکاملی آن طی می‌شود. در این پژوهش نظرات فقیهان در دو حوزه‌ی کلام و فقه مورد واریسی قرار گرفته است. حوزه‌ی کلام و مباحث مربوط به امامت و حکومت که در بسیاری از تحقیقات پیرامون ولایت فقیه مغفول واقع شده، بخش مهمی از پیشینه‌ی نظریه‌ی ولایت فقیه را تشکیل می‌دهد. در حوزه‌ی فقه نیز، در مباحث مربوط به دولت و حکومت در فقه شیعه همچون خمس، زکات، امر به معروف و نهی از منکر، نماز جمعه، قضا، شهادت، حدود، دیات، وصیت، هجر، اوقاف، حاکم جائز و پذیرش یا عدم پذیرش ولایت از جانب وی و... به این بحث پرداخته شده و از مجموع این مباحث نمودار حرکتی ولایت فقیه ترسیم می‌شود.